DERINIMO PAŽYMA
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2003 M. GRUODŽIO 24 D. NUTARIMO NR. 1688 „DĖL VALSTYBINĖS KALBOS MOKĖJIMO KATEGORIJŲ NUSTATYMO IR JŲ TAIKYMO TVARKOS APRAŠO PATVIRTINIMO“ PAKEITIMO PROJEKTO

Eilės Nr.	Pastabas ir pasiūlymus pateikusios institucijos pavadinimas	Pastabos ir pasiūlymai	Žyma apie pastabas ir pasiūlymus, į kuriuos nebuvo atsižvelgta arba atsižvelgta iš dalies
1.	**Kultūros ministerija**	Visų pirma pažymėtina, kad rinkimai yra vienas svarbiausių demokratinės valstybės požymių, nes per rinkimus piliečiai įgyvendina savo teisę dalyvauti valdant valstybę. Siekiant užtikrinti, kad rinkimai būtų laisvi, demokratiški, sąžiningi, o balsavimas – slaptas, įstatymų leidėjas neatsitiktinai yra įtvirtinęs specialų rinkimus organizuojančių bei vykdančių pareigūnų – rinkimų komisijų narių – teisinį statusą ir jiems keliamus aukštus reputacijos, išsilavinimo, veiklos suderinamumo ir kitus kvalifikacinius reikalavimus. Šiuo atveju tam, kad rinkimų komisijų (visų lygmenų) nariai gebėtų tinkamai atlikti Lietuvos Respublikos rinkimų kodekse jiems nustatytas pareigas, jie privalo gerai mokėti valstybinę kalbą. Atkreipiame dėmesį, kad apylinkių rinkimų komisijų narių veikla neapsiriboja vien techniniu rinkimų biuletenių išdavimu rinkėjams ir balsavimo rezultatų nustatymu; jie taip pat nagrinėja apylinkės rinkėjų ir stebėtojų skundus, atlieka informavimo funkciją platinant rinkėjams pranešimus apie rinkimus, privalo gebėti suprasti patys ir, prireikus, rinkėjams išaiškinti įstatymuose ir kituose teisės aktuose reglamentuojamas sudėtingas rinkimų proceso organizavimo ir vykdymo procedūras ir pan. (žr. Rinkimų kodekso 50 straipsnio 1 dalį). Atsižvelgiant į tai, siūlymas Nutarimo projekto 1.2.1 papunkčiu keičiamo Valstybinės kalbos mokėjimo kategorijų nustatymo ir jų taikymo tvarkos aprašo 7 punkte įtvirtinti, kad apylinkių rinkimų komisijų nariams valstybinę kalbą pakanka mokėti tik pradedančio vartotojo lygiu (pirmoji valstybinės kalbos mokėjimo kategorija), t. y. apylinkės rinkimų komisijos narius prilyginti vairuotojams, rūbininkams, pardavėjams ir kitiems ūkines ar technines funkcijas atliekantiems darbuotojams, yra visiškai neproporcingas atsižvelgiant į šiems rinkimų pareigūnams suteiktus įgaliojimus ir tenkančią atsakomybę. Manytina, kad šio lygmens rinkimų komisijų narių funkcijoms tinkamai atlikti nepakaktų valstybinę kalbą mokėti net pažengusio vartotojo lygiu.	**Iš dalies atsižvelgta.** Nutarimo projektas patikslintas ir siūloma, kad nuo 2028 m. sausio 1 d. ne tik apylinkių rinkimų komisijų pirmininkams, bet ir jų pavaduotojams bei kitiems nariams būtų taikoma antroji kalbos mokėjimo kategorija. Nutarimo projekte siūlomas diferencijuotas reguliavimas dėl kalbos mokėjimo kategorijų apylinkių, apygardų, savivaldybių rinkimų komisijų nariams ir pirmininkams bei Vyriausiosios rinkimų komisijos (toliau – VRK) nariams ir pirmininkui. Toks diferencijavimas (pereinamuoju laikotarpiu iki 2027 m. gruodžio 31 d. ir jam pasibaigus) visų pirma grindžiamas Rinkimų kodekse nustatytais išsilavinimo reikalavimais skirtingų grandžių komisijų nariams ir pirmininkams (Rinkimų kodekso 26 straipsnio 1 dalis, 34 straipsnio 2 dalis, 46 straipsnis ir 48 straipsnio 10 dalis): - apylinkių rinkimų komisijų nariams (išskyrus pirmininką) apskritai nėra keliami reikalavimai dėl išsilavinimo; - apylinkės rinkimų komisijos pirmininkas privalo turėti darbo VRK, apygardos, savivaldybės rinkimų komisijos ar apylinkės

		Kartu pažymėtina, kad siūlymas įtvirtinti skirtingo lygmens valstybinės kalbos mokėjimo reikalavimą apylinkės rinkimų komisijos nariams ir šių komisijų pirmininkams yra teisiškai ydingas. Pažymėtina, kad šios komisijos iš savo narių išsirenka komisijos pirmininko pavaduotoją 2 (Rinkimų kodekso 48 straipsnio 11 dalis), kuriam taip pat suteikta teisė pavaduoti komisijos pirmininką, šiam laikinai negalint atlikti savo pareigų. Todėl, įvertinus, kad apylinkių rinkimų komisijų pirmininko funkcijas galėtų vykdyti ir komisijos pirmininkui nustatytu aukštesniu lygiu valstybinės kalbos nemokantys asmenys, siūlome aptariamos Nutarimo projekto nuostatos atsisakyti. Pastebėtina, kad viena iš svarbiausių apygardų ir savivaldybių rinkimų komisijų narių funkcijų – tyrimų dėl rinkėjų papirkimo, politinės reklamos, kitų Rinkimų kodekso pažeidimų atlikimas ir skundų dėl apylinkių rinkimų komisijų sprendimų, veiksmų ir neveikimo nagrinėjimas bei sprendimų dėl jų priėmimas (Rinkimų kodekso 47 straipsnio 1 dalies 10 punktas). Pažymėtina, kad nurodytai funkcijai tinkamai atlikti dažnai prireikia apdoroti didelį informacijos kiekį, gerai suprasti teisės aktų reikalavimus ir gebėti juos taikyti konkrečiose faktinėse situacijose. Todėl aptariamu atveju reikalavimas mokėti valstybinę kalbą tik slenkstiniu lygiu (antroji valstybinės kalbos mokėjimo kategorija) akivaizdžiai neužtikrins, kad apygardų ir savivaldybių rinkimų komisijų nariai galėtų tinkamai atlikti savo pareigas. Apibendrinant pabrėžtina, kad visų lygių rinkimų (referendumo) komisijų nariams turėtų būti keliamas vienodas reikalavimas gerai mokėti valstybinę kalbą (t. y. ne žemesniu kaip savarankiško vartotojo lygiu), nes tik taip galėtų būti užtikrinama, kad visos rinkimų ir referendumo procedūros bus atliekamos tiksliai ir laikantis teisės aktuose nustatytų reikalavimų.	rinkimų komisijos pirmininku ar nariu patirties, arba turėti aukštąjį išsilavinimą; - apygardų ir savivaldybių rinkimų komisijų nariai privalo turėti aukštąjį (teisinį) išsilavinimą; - VRK nariai privalo turėti aukštąjį universitetinį (teisinį) išsilavinimą. Skirtingi išsilavinimo reikalavimai atitinkamų rinkimų komisijų nariams nustatyti, be kita ko, įvertinant tai, kad skiriasi šių komisijų atliekamų funkcijų sudėtingumas bei atsakomybė. Papildomai pažymėtina, kad pagal keičiamo Valstybinės kalbos mokėjimo kategorijų nustatymo ir jų taikymo tvarkos aprašo 8 ir 9 punktus valstybinės kalbos mokėjimo kategorijos skirstomos taip pat atsižvelgiant į asmens išsilavinimą: antroji valstybinės kalbos mokėjimo kategorija taikoma asmenims, kuriems būtinas ne aukštesnis kaip aukštasis koleginis išsilavinimas, iki 2009 m. įgytas aukštesnysis išsilavinimas arba iki 1995 m. įgytas specialusis vidurinis išsilavinimas, o trečioji – asmenims, kuriems būtinas aukštasis universitetinis arba lygiavertis išsilavinimas. Akcentuotina ir tai, kad Nutarimo projekte siūlomu diferencijuotu reikalavimu siekiama ir to, kad pereinamuoju laikotarpiu (2027 m. vyksiančiuose rinkimuose) pakaktų asmenų, pageidaujančių ir galinčių vykdyti apylinkės rinkimų komisijos narių funkcijas. Galiausiai svarbu pastebėti, kad pagal teisinį reglamentavimą, galiojusį iki 2026 m. rugsėjo 2 d., rinkimų komisijų nariams apskritai nebuvo nustatyti jokie kalbos mokėjimo reikalavimai – tokį naują reikalavimai numatė Rinkimų

			kodekso pakeitimai, įsigalioję rugsėjo 2 d. Jei praktikoje būtų identifikuotos Teisingumo ministerijos siūlomo reglamentavimo taikymo problemos, prie šio klausimo būtų galima pakartotinai sugrįžti ateityje, prireikus peržiūrint kalbos mokėjimo reikalavimus rinkimų komisijų nariams. Kartu paminėtina, kad, įvertinusios nurodytas aplinkybes, VRK, Valstybinė lietuvių kalbos komisija ir Valstybinė kalbos inspekcija taip pat siūlo (sutinka), kad valstybinės kalbos mokėjimo reikalavimai skirtingų grandžių rinkimų komisijų nariams ir pirmininkams būtų diferencijuojami ir nebūtų nustatomas visiems vienodas ir tik aukščiausias reikalavimas.
2.		Kartu kviečiame Teisingumo ministeriją ir kitas suinteresuotas institucijas ieškoti papildomų administracinės naštos mažinimo būdų ir priemonių, kuriomis būtų atliepiami ir tų rinkimų komisijų nariais pretenduojančių tapti asmenų, kurie de facto gerai moka valstybinę kalbą, tačiau neturi kalbos mokėjimo lygį patvirtinančių dokumentų, interesai, kad šie asmenys taip pat turėtų galimybę tapti rinkimų (referendumo) komisijų nariais.	**Neatsižvelgta.** Pažymėtina, kad tai yra sisteminis klausimas, susijęs su kalbos mokėjimo lygio vertinimu. Nutarimo projekto tikslas nėra iš esmės peržiūrėti kalbos mokėjimo kategorijas, kalbos mokėjimo lygio vertinimo tvarką ar kitus susijusius aspektus – juo tik siekiama įgyvendinti Rinkimų kodekso 26 straipsnio 1 dalies reikalavimus. Šie klausimai galėtų būti svarstomi ateityje, jei Švietimo, mokslo ir sporto ministerija pagal kompetenciją inicijuotų sisteminę Nutarimo projektu keičiamo Vyriausybės nutarimo peržiūrą.
3.		Siūlytina įvertinti ir tai, ar Nutarimo projekte kartu neturėtų būti aptariamas ir referendumo komisijų, kurios sudaromos Lietuvos Respublikos referendumo konstitucinio įstatymo nurodytais atvejais, nariams taikytinas valstybinės kalbos mokėjimo lygis, kadangi pagal nusistovėjusią praktiką rinkimai ir referendumai vyksta vienu metu, o juos organizuoja ir vykdo tos pačios komisijos.	**Įvertinta.** Remiantis Referendumo konstitucinio įstatymo 21 straipsnio 2 ir 3 dalimis, savivaldybių referendumo komisijų sudarymo tvarka ir įgaliojimai atitinka Rinkimų kodekse nustatytus savivaldybių rinkimų komisijų sudarymo tvarką ir įgaliojimus; apylinkių referendumo komisijų sudarymo

			tvarka ir įgaliojimai atitinka Rinkimų kodekse nustatytus apylinkių rinkimų komisijų sudarymo tvarką ir įgaliojimus. Atsižvelgiant į tai, Nutarimo projekte netikslinga atskirai pasisakyti apie referendumo komisijas, kadangi jų sudarymui taikomi tie patys reikalavimai kaip rinkimų komisijoms.
4.	**Vyriausioji rinkimų komisija**	S i ū l o m e apylinkių rinkimų komisijų nariams ir pirmininkams nustatyti antrąją valstybinės kalbos mokėjimo kategoriją, kadangi apylinkių rinkimų komisijų nariai ir pirmininkai daugiausia tiesiogiai bendrauja su rinkėjais, atlieka balsavimo procedūras balsavimo dieną (išduoda rinkėjams balsavimo dokumentus, paaiškina rinkėjui balsavimo tvarką, atsako į rinkėjų klausimus); atlieka balsavimo procedūras specialiuose balsavimo punktuose, pas rinkėjus namuose; platindami rinkėjams pranešimus apie rinkimus, asmeniškai juos įteikia rinkėjams, turintiems teisę balsuoti namuose ir/ar paaiškina tokiam rinkėjui balsavimo namuose tvarką ir procedūrą, jei reikia, užpildo rinkėjui prašymo balsuoti namuose formą. S i ū l o m e apygardų, savivaldybių rinkimų komisijų nariams ir pirmininkams nustatyti trečiąją valstybinės kalbos mokėjimo kategoriją, nes apygardų, savivaldybių rinkimų komisijų nariai ir pirmininkai priima ir tikrina rinkimų dalyvių pareiškinius dokumentus, priima sprendimus dėl rinkimų dalyvių rinkimų programų atitikties teisės aktams, nagrinėja rinkimų dalyvių, rinkėjų pateiktus skundus, atlieka tyrimus, rengia tyrimų pažymas, priima sprendimus. Atkreipiame dėmesį, kad nutarimo projekte valstybinės kalbos mokėjimo kategorija nėra nustatyta Vyriausiosios rinkimų komisijos nariams ir pirmininkui. Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso 26 straipsnyje nustatyti reikalavimai yra taikomi visų rūšių rinkimų komisijų nariams, tame tarpe, ir Vyriausiosios rinkimų komisijos nariams. Atsižvelgiant į Vyriausiajai rinkimų komisijai Rinkimų kodekse nustatytų funkcijų apimtį ir pobūdį, s i ū l o m e Vyriausiosios rinkimų komisijos nariams ir pirmininkui nustatyti trečią valstybinės kalbos mokėjimo kategoriją.	**Atsižvelgta iš dalies.** Žr. argumentus, pateiktus dėl pastabos Nr. 1 įvertinimo. Nutarimo projektas patikslintas ir siūloma, kad nuo 2028 m. sausio 1 d. ne tik apylinkių rinkimų komisijų pirmininkams, bet ir jų pavaduotojams bei kitiems nariams būtų taikoma antroji kalbos mokėjimo kategorija. Dėl kalbos mokėjimo kategorijos nustatymo VRK nariams ir pirmininkui – pastebėtina, kad pagal galiojančios redakcijos Aprašo 9 punktą VRK pirmininkui, kaip valstybės institucijos (įstaigos) vadovui, ir pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą taikoma trečioji valstybinės kalbos mokėjimo kategorija. Tuo tarpu VRK nariams ši kategorija taikoma, kaip valstybės pareigūnams, kuriems būtinas aukštasis universitetinis išsilavinimas (vadovaujantis Valstybės pareigūnų darbo užmokesčio įstatymo 2 straipsnio 14 punktu ir Rinkimų kodekso 34 straipsnio 2 dalies 2-5 punktais). Taigi papildomai nustatyti trečiąją valstybinės kalbos mokėjimo kategoriją konkrečiai VRK pirmininkui ir nariams nėra tikslinga.

5.	**Valstybinė lietuvių kalbos komisija**	Valstybinė lietuvių kalbos komisija, atsižvelgusi į rinkimų komisijų narių ir jų pirmininkų funkcijas ir poreikį intensyviai bendrauti valstybine kalba žodžiu ir raštu, siūlo: 1. apylinkių rinkimų komisijų nariams ir pirmininkams nustatyti antrąją valstybinės kalbos mokėjimo kategoriją; 2. apygardų, savivaldybių rinkimų komisijų nariams ir pirmininkams, taip pat Vyriausiosios rinkimų komisijos nariams ir pirmininkui nustatyti trečiąją valstybinės kalbos mokėjimo kategoriją.	**Atsižvelgta iš dalies.** Žr. argumentus, pateiktus dėl pastabos Nr. 1 įvertinimo. Nutarimo projektas patikslintas ir siūloma, kad nuo 2028 m. sausio 1 d. ne tik apylinkių rinkimų komisijų pirmininkams, bet ir jų pavaduotojams bei kitiems nariams būtų taikoma antroji kalbos mokėjimo kategorija. VRK nariams ir pirmininkui pagal galiojančios redakcijos Aprašo 9 punktą bus taikoma trečioji kalbos mokėjimo kategorija.
6.	**Valstybinė kalbos inspekcija**	1. Siūlome apylinkių rinkimų komisijų nariams ir pirmininkams nustatyti antrąją valstybinės kalbos mokėjimo kategoriją, nes apylinkių rinkimų komisijų nariai ir pirmininkai daug tiesiogiai bendrauja su rinkėjais. 2. Siūlome apygardų, savivaldybių rinkimų komisijų nariams ir pirmininkams nustatyti trečiąją valstybinės kalbos mokėjimo kategoriją, nes apygardų, savivaldybių rinkimų komisijų nariai ir pirmininkai priima ir tikrina rinkimų dalyvių pareiškinius dokumentus, priima sprendimus dėl rinkimų dalyvių rinkimų programų atitikties teisės aktams, nagrinėja rinkimų dalyvių, rinkėjų pateiktus skundus, atlieka tyrimus, rengia tyrimų pažymas, priima sprendimus. 3. Siūlome Vyriausiosios rinkimų komisijos nariams ir pirmininkui nustatyti trečiąją valstybinės kalbos mokėjimo kategoriją	**Atsižvelgta iš dalies.** Žr. argumentus, pateiktus dėl pastabos Nr. 1 įvertinimo. Nutarimo projektas patikslintas ir siūloma, kad nuo 2028 m. sausio 1 d. ne tik apylinkių rinkimų komisijų pirmininkams, bet ir jų pavaduotojams bei kitiems nariams būtų taikoma antroji kalbos mokėjimo kategorija. VRK nariams ir pirmininkui pagal galiojančios redakcijos Aprašo 9 punktą bus taikoma trečioji kalbos mokėjimo kategorija.